

Секція: Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

Порядок випуску боргових цінних паперів: обліковий аспект

Михальчишина Лариса Гаврилівна

к.е.н., доцент кафедри аудиту та державного контролю Інституту аграрної економіки Вінницького національного аграрного університету

Порядок випуску, розміщення, реєстрації та обігу боргових цінних паперів регулюється законодавством України щодо цінних паперів.

Боргові цінні папери, перед тим як потрапити на вторинний ринок, проходять процес первинного розміщення серед інвесторів.

Емітентом боргових цінних паперів може бути юридична особа, яка від свого імені випускає цінні папери і зобов'язується виконувати обов'язки, що впливають з умов їх випуску. Підприємства мають право випускати облігації та векселі. Банки можуть випускати облігації, векселі, а також ощадні сертифікати. Тільки державні органи мають право випускати облігації внутрішніх державних і місцевих позик, казначейські зобов'язання, приватизаційні папери та, крім того, векселі.

Інвесторами на ринку боргових цінних паперів є юридичні або фізичні особи, які купують цінні папери від свого імені та за свій рахунок з наміром одержання доходу, збільшення вартості цінних паперів або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів.

Боргові цінні папери різних видів мають різні властивості, які залежать від форми їх випуску, встановлених правил щодо прав власності на них, умов емісії, обігу та отримання доходу тощо.

Як вже зазначалося, цінні папери можуть випускатись у паперовій та безпаперовій формах. Векселі випускаються лише в документарній формі.

Цінним папером у паперовій (документній) формі є грошовий документ, складений за встановленою законодавством формою з додержанням відповідних реквізитів випуску та технології виготовлення. Він засвідчує майнові права, здійснення яких можливе тільки у разі його пред'явлення. З

передачею такого цінного паперу передаються всі засвідчені ним майнові права. Кожний бланк такого цінного паперу видається на руки власнику.

Цінним папером у безпаперовій (бездокументній) формі є засвідчення майнових прав письмово або на електронних носіях, що його здійснює вповноважена особа (реєстратор або зберігач цінних паперів), яка в установленому порядку фіксує зазначені майнові права і несе відповідальність за достовірність та збереження відповідних записів у облікових реєстрах. Особа, яка фіксує майнове право у безпаперовій формі, зобов'язана на вимогу власника цього права видати йому документ, який не є цінним папером, а лише підтвердженням закріплених за власником прав на цінний папір. Проста передача згаданого документа веде до передачі майнових прав, ним засвідчених. Випуск цінних паперів у безпаперовій формі оформлюється глобальним сертифікатом емісії на весь випуск.

Глобальний сертифікат емісії повинен містити дані про офіційне найменування емітента, дату і номер реєстрації емітента, назву документа, на підставі якого здійснено емісію цінних паперів, форму емісії, вид цінних паперів, права власників цінних паперів та обсяг емісії, дату подання звітності за результатами емісії, номінальну вартість цінних паперів, відомості про обмеження, що стосуються цінних паперів цієї емісії, дату державної реєстрації випуску цінних паперів та реєстраційний номер випуску, фактичний обсяг емісії, термін погашення.

Цінний папір починає своє повноправне існування тільки після державної реєстрації випуску. За додаткових випусків цінні папери можуть розповсюджуватись серед власників перших випусків.

Облігації підприємств випускають підприємства всіх передбачених законом форм власності, об'єднання підприємств, акціонерні та інші товариства. Акціонерні товариства можуть випускати облігації на суму не більше 25% від розміру статутного капіталу і лише після повної оплати всіх випущених акцій. Наявні обмеження роблять випуск облігацій непривабливим для підприємств та потенційних інвесторів. Рішення про випуск облігацій

внутрішніх державних і місцевих позик приймається відповідно Кабінетом Міністрів України і місцевими Радами народних депутатів. Рішення про випуск облігацій підприємств, в якому визначається емітент, умови випуску і порядок розміщення облігацій, приймається емітентом і оформляється протоколом.

Згідно із законодавством країн з розвинутою економікою емітенти повідомляють інвесторів про випуск облігацій випуском облігаційного контракту. В ньому знаходиться відображення інформація про умови випуску, час, місце та порядок виплати відсотків і погашення облігацій, права їх власників, майно, яке служить забезпеченням боргових зобов'язань, організацію, що вповноважена представляти інтереси власників цінних паперів, права цієї організації в разі банкрутства емітента, санкції, які можуть бути застосовані до фірми за невиконання нею умов випуску, та інші дані.

Усі інтереси власників облігацій представляють і захищають довірені представники, якими можуть бути комерційні банки або спеціальні довірені компанії, які не залежать від емітента. На жаль, вітчизняні інвестори – власники облігацій абсолютно не захищені законодавством від несплати доходів чи банкрутства підприємства. Вони наражаються на великий ризик тому, що не забезпечені ні юридично, ні матеріально.

Після закінченої комісії з цінних паперів та фондового ринку звіт про наслідки випуску цінних паперів. Звіт містить таку інформацію як дати початку і закінчення відкритого продажу цінних паперів, фактичну ціну реалізації цінних паперів, кількість реалізованих цінних паперів, загальну вартість реалізованих цінних паперів у порівнянні із запланованою, види винагород, виплачені торговцям цінними паперами. Звіт про результати випуску цінних паперів підписується емітентом і торговцем цінними паперами (якщо емітент користується його послугами) і засвідчується аудиторською організацією.

Особливості оформлення векселів та їх обов'язкових реквізитів регулюють Уніфікований закон, запроваджений Женевською конвенцією та Закон про обіг векселів. Векселі (переказні і прості) складаються у документарній формі на бланках і не можуть бути переведені у бездокументарну форму (знерухомлені).

Вексель, який видається на території України і місце платежу за яким також знаходиться на території України, складають державною мовою. Платіж за векселем на території України здійснюють тільки у безготівковій формі. Найменування трасанта або векселедавця, інших зобов'язаних за векселем осіб заповнюють тією мовою, якою визначено офіційне найменування в їхніх установчих документах. Вексель підписують від імені юридичних осіб, від імені фізичних осіб.

Крім уже вказаних реквізитів є ще низка особливостей щодо порядку емісії векселя. Так, самі бланки векселів можна придбати у банках. Для цього треба сплатити вартість бланків векселя та державне мито. При видачі юридичним та фізичним особам бланків векселів банки реєструють їх за номерами у журналі продажу бланків векселів. Крім того, підприємства-векселедавці (трасанти) повинні вести реєстр виданих векселів.

Реєстр ведеться українською мовою у хронологічному порядку у міру виникнення фактів видачі переказного та/або простого векселя. У разі ведення реєстру у паперовій формі він має бути прошитий, аркуші – пронумеровані, кількість аркушів у реєстрі – засвідчена підписом керівника та печаткою векселедавця, для юридичних осіб та підписом векселедавця та печаткою, у разі її наявності – для фізичних осіб.

У разі ведення реєстру в електронній формі векселедавець (трасант) повинен забезпечувати, за потреби, його друк на паперовому носії. Виправлення у реєстрі не допускаються. Для забезпечення належного ведення реєстру керівник векселедавця (трасанта) – юридичної особи наказом призначає особу відповідальну за ведення реєстру.

Чітке описання порядку випуску боргових цінних паперів, зокрема векселів і облігацій, є важливим не тільки для встановлення дотримання норм чинного законодавства, але й для врахування витрат, понесених в ході даних операцій.